

Kulttuurista hyvinvointia: case Pirkanmaan kulttuurihyvinvointisuunnitelmatyö ja Tampereen Ankkuri-hanke

Suunnittelija Jaana Ylänen, projektipäällikkö Sanni Pöntinen, puheenjohtajana erityisasiantuntija Johanna Selkee, Kuntaliitto

Johanna Selkee
@JoSelkee

10.5.2019

- Taide ja kulttuuri osana sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita = hyvinvointia ja terveyttä edistävä kulttuuritoiminta.
- Sipilän hallitusohjelman taiteen ja kulttuurin kärkihanke kulttuurin saavutettavuuden parantamiseksi 2016-2018, yht. 2 miljoonaa euroa:
 - Taiteen prosenttiperiaatteen laajentamisen kärkihankkeen loppuraportti 2019:9
 - Poikkihallinnollinen Terveyttä ja hyvinvointia edistävän taide- ja kulttuuritoiminnan työryhmä ja loppuraportti 2019:24.
- Kärkihankkeessa 14 kehittämishanketta sekä 7 kokeilua. Toteutusta 15 maakunnan ja 100 kunnan alueella. Toteuttajina 3. sektorin toimijoita, kuntia, kuntayhtymiä, maakuntia, maakuntaliittoja, sairaanhoitopiirejä ja sosiaalialan osaamiskeskus.
- Ministerien suositus kunnille ja maakunnille taiteen ja kulttuurin saatavuuden ja saavutettavuuden parantamiseksi sosiaali- ja terveydenhuollossa:
 - Kulttuurihyvinvointi osaksi sote-palvelujen järjestämistä sekä yhteistyötä.
- Kulttuurin Teaviisari: kuntakohtaista vertailutietoa.

- Terveystiedon edistäminen. TEAviisarissa tarkastellaan kuntien toimenpiteitä, prosesseja toimintakäytäntöjä. Miten kunta kykenee integroimaan terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen organisaation perustoimintaan, ja miten toiminnan vaikutuksia seurataan.
- Kulttuurin osio ensimmäisen kerran kevään 2019 aikana. Jatkossa joka toinen vuosi. Kaikille Manner-Suomen kunnille.

Kysytään mm:

- Kulttuuri kuntastrategiassa
- Eri väestöryhmien huomioon ottaminen kunnan kulttuuritoiminnassa
- Kulttuurista laajassa hyvinvointikertomuksessa
- Kulttuuripalveluiden saavutettavuuden osa-alueiden arvioinnista
- Lasten ja nuorten kulttuurikasvatusta ja taiteen perusopetusta edistävistä toimenpiteistä
- Päätöksiä rakentamiseen liittyvän prosenttiperiaatteen noudattamisesta

Kiitos!

Johanna Selkee
erityisasiantuntija
Suomen Kuntaliitto
johanna.selkee@kuntaliitto.fi
p. 050 435 9420

TAMPERE.
FINLAND

Pirkanmaan kulttuurihyvinvointi

Sanni Pöntinen ja Jaana Ylänen 15.5.2019

TAMPEREEN KAUPUNKI

Kuva Laura Vanzo, Tampere Pride

Aikataulu 13.00-14.15

Puheenvuorot

13.00 Pirkanmaan kulttuurihyvinvointisuunnitelma

13.15 Kulttuuri Ankkurina sosiaali- ja terveyspalveluissa

13.30 Kommentit ja keskustelu

13.40 Työskentely kulttuurihyvinvointisuosituksen parissa

Mikä on tilanne kunnassasi kyseisen henkilön näkökulmasta? Mitä ajatuksia herättää? Miten henkilön kulttuurihyvinvoinnin tilaa voidaan kehittää kunnassa?

13.55 Purku

14.15 Työpaja päättyy

PIRKANMAAN ALUEELLINEN KULTTUURIHYVINVOINTI- SUUNNITELMA

Terveydenhuoltolaki velvoittaa:

”Kunnan on seurattava asukkaittensa terveyttä ja hyvinvointia sekä niihin vaikuttavia tekijöitä väestöryhmittäin sekä kunnan palveluissa toteutettuja toimenpiteitä, joilla vastataan kuntalaisten hyvinvointitarpeisiin. Kuntalaisten terveydestä ja hyvinvoinnista sekä toteutetuista toimenpiteistä on raportoitava valtuustolle vuosittain, minkä lisäksi valtuustolle on kerran valtuustokaudessa valmisteltava laajempi hyvinvointikertomus.” (Terveydenhuoltolaki 12 §)

KULTTUURIHYVINVOINTI- SUUNNITELMA

- Pirkanmaan alueellinen kulttuurihyvinvointisuunnitelma on strateginen alueellinen asiakirja, joka sijoittuu alueelliseen terveyden edistämisen kokonaisuuteen.
- Se tukee Pirkanmaan alueellisen hyvinvointikertomus 2017–2020:n toimeenpanoa, kuten aiemmat Pirkanmaan alueellinen ravitsemussuunnitelma (2011) ja Pirkanmaan alueellinen terveysliikuntasuunnitelma (2014).
- Suunnitelman laatimista ja toimeenpanoa tukevat ja koordinoivat Pirkanmaan sairaanhoitopiiri ja Taiteen edistämiskeskus. Kunnissa kulttuurihyvinvoinnin edistämisen toimeenpanon ja seurannan tulisi nivoutua osaksi hyvinvointikertomustyötä.

KULTTUURIHYVINVOINTI

- Kulttuurihyvinvoinnilla tarkoitetaan **kulttuurin ja taiteen mahdollisuuksia edistää terveyttä ja hyvinvointia.**
- Taide ja kulttuuri luovat jo itsessään hyvinvointia ja mielekästä elämää. Toisaalta niitä voidaan käyttää myös tavoitteellisesti edistämään hyvinvointia.
- Kulttuurihyvinvoinnin toteuttamisessa korostuu taide- ja kulttuuritoimijoiden ammattimainen ja pitkäaikainen yhteistyö muiden toimialojen kanssa.

KULTTUURIHYVINVOINTI- SUUNNITELMAN TAVOITE

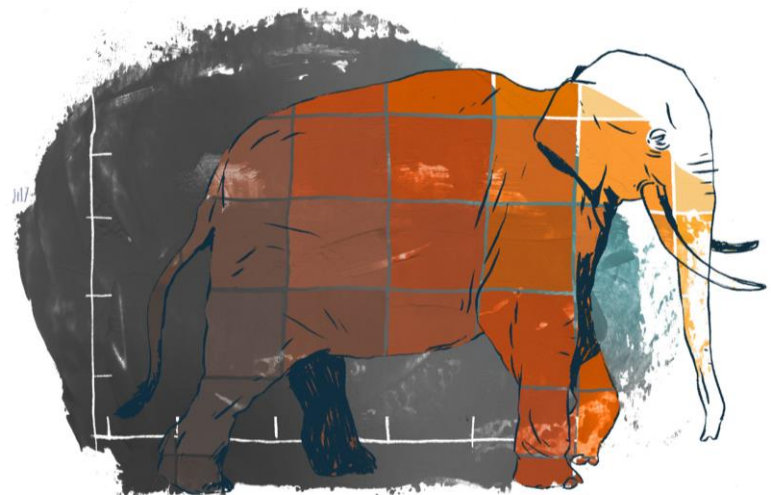
- Suunnitelman tavoite on mahdollistaa kulttuuristen **oikeuksien** toteutuminen kaikille pirkanmaalaisille ja siten **kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja**.
- Suunnitelma on tarkoitettu käytännön työkaluksi sekä päätöksenteossa että käytännön tasolla. Monimuotoiset kulttuurihyvinvointipalvelut tukevat kaikkien väestöryhmien yhdenvertaista toimijuutta ja osallisuutta.

KULTTUURIHYVINVOINTI- SUUNNITELMAN SISÄLTÖ

- Suunnitelma esittää näkemyksen siitä, miten kulttuurihyvinvointi tulisi organisoida ja toteuttaa, kenelle eri toimintojen järjestämisvastuut kuuluvat ja miten eri toimintoja tulisi rahoittaa.
- Suunnitelmassa on toimenpide-ehdotukset kulttuurihyvinvoinnin edistämiseksi sekä yleisellä tasolla, että eri kohderyhmille.

KULTTUURIHYVINVOINNIN TILANNEKUVA

KEINOT PAREMMAN KULTTUURIHYVINVOINNIN TOTEUTTAMISEKSI

KEINOT

Syvällinen ajattelutavan muutos

Aktiivinen ja konkreettinen keskusteluyhteys toimijoiden välille

Suunnitelmat integroidaan rakenteisiin alusta lähtien

Laaditut suunnitelmat viedään käytäntöön riittävän nopeasti

Järjestämis- ja rahoitusvastuita selkeytetään

Brändäys, julkisuus, näkyvyys

Kulttuurihyvinvoinnin palveluvalikko

Avainhenkilöiden ja -toimijoiden löytäminen ja sitouttaminen

KULTTUURIHYVINVOINTISUOSITUS

Jokaisella ihmisellä toimintakyvystä, varallisuudesta, asuinpaikasta ja terveystilanteesta riippumatta pitäisi olla kulttuurinen perusoikeus taiteeseen ja kulttuuriin vähintään prosenttiin ajastaan =

100 minuuttia / viikko

Hyvinvointikertomus Pirkanmaan alueellinen kulttuurihyvinvointisuunnitelma

Sanni Pöntinen, Jaana Ylänen 15.5.2019

Yhteisötanssia museoretkellä, Pappilanpuiston palvelukeskuksen ryhmä Sara Hildénin taidemuseon Kimmo Kaivanto -näyttelyssä 2017, ohjaaja yhteisötanssija Marjo Hämäläinen, kuvaaja Lila Heinola, Kulttuurikasvatusyksikkö TAITE

VISIO 2030: Tampere – Sinulle paras

YHDESSÄ TEKEVÄ JA INHIMILLINEN

Osallisuus ja aktiivisuus / Yhdenvertaisuus ja varhainen tuki /
Yksilölliset ja vaikuttavat palvelut

KOULUTUKSEN JA OSAAMISEN KÄRJESSÄ

Laadukas ja yhteisöllinen oppiminen / Työhön johtava koulutus ja osaaminen /
Osaavan työvoiman houkuttelu ja juurruttaminen

LUOVA JA INNOVATIIVINEN

Vaikuttava elinkeino- ja innovaatiopolitiikka / Innovaatioympäristöt ja –alustat /
Kansainvälisen tason kulttuuri- ja tapahtumatarjonta

URBAANI JA KESTÄVÄSTI KASVAVA

Kaupungin kasvu / Elävyys, omaleimaisuus ja kaupunkimainen ympäristö /
Älykkyys ja kestävyys

Ymmärrys
toiminta-
ympäristöstä ja
asiakkaista

Osaava ja
hyvinvoiva
henkilöstö

Vaikuttava
verkosto-
kumppanuus

Tasapainoinen
talous ja
aktiivinen
omistaminen

Uudistumiskyky

Toimimme yhdessä

Toimimme vastuullisesti

Toimimme
avoimesti ja rohkeasti

TAVOITELTAVAT TULOKSET 2030

- Tasaisesti jakautunut hyvinvointi
- Paras asiakas- ja asukaskokemus
- Kaikki käyttävät ensisijaisesti digitaalisia palveluita
- Suurten kaupunkien ykkönen oppimistuloksissa
- Joustavimmat mahdollisuudet oppia ja työllistyä
- Kansainvälisesti houkutteleva osaamisen kaupunki
- Kiinnostavin toimintaympäristö yrityksille
- Luovuuden ja innovaatioiden kohtauspaikka
- Pohjoismaiden vetovoimaisin elämäyskaupunki
- Maailmalla tunnettu, kansainvälinen ja vahvasti verkottunut
- 300 000 asukkaan viihtyisä ja elävä kaupunki
- Hiilineutraali
- Älykkään ja kestävä liikenteen ja kaupunkikehityksen edelläkävijä

Strategiset painopisteet

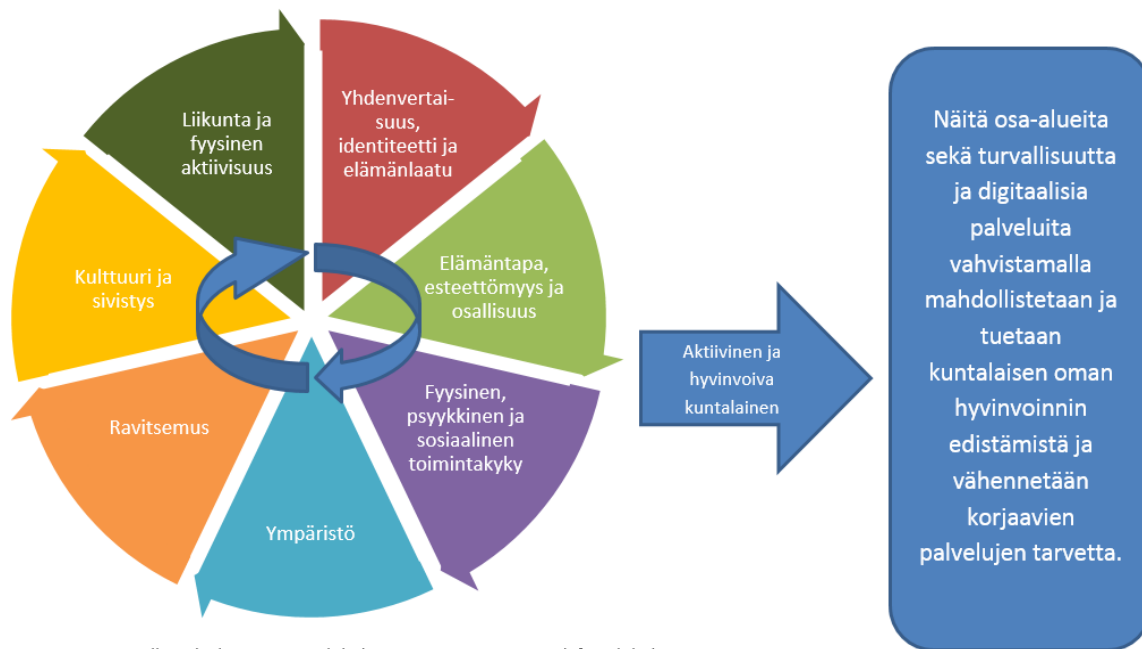
Toimintatavat

Teknologinen kehitys
Työelämän murros
Kaupungistuminen
Globalisaatio
Kaupunkien välinen kilpailu
Kansalaisyhteiskunnan vahvistuminen
Ilmastonmuutos ja niukkenevat resurssit
Monimutkaistuva turvallisuusympäristö

Hyvinvointikertomus tiiviisti

- Hyvinvointia tarkastellaan seitsemän eri osa-alueen näkökulmasta: Onnistumiset, huolenaiheet ja toimenpide-ehdotukset.
- Alun perin 44 toimenpide-ehdotusta osa-alueiden teemoista.
- Hyvinvointityöryhmä ehdottaa 14 keskeistä toimenpide-ehdotusta vuosille 2017 - 2020.

”Kunnan on seurattava asukkaittensa terveyttä ja hyvinvointia sekä niihin vaikuttavia tekijöitä väestöryhmittäin sekä kunnan palveluissa toteutettuja toimenpiteitä, joilla vastataan kuntalaisten hyvinvointitarpeisiin. Kuntalaisten terveydestä ja hyvinvoinnista sekä toteutetuista toimenpiteistä on raportoitava valtuustolle vuosittain, minkä lisäksi valtuustolle on kerran valtuustokaudessa valmisteltava laajempi hyvinvointikertomus.”
(Terveydenhuoltolaki 12 §)

Tampereen malli mukailtu: TAFISA: Global Active City- A Framework for Global Active Cities, 2017.

Kulttuuri ja sivistys

- **Huolenaiheita**
- Taide- ja kulttuuripalvelujen tasavertainen saatavuus eri väestöryhmissä.

- **Toimenpide-ehdotukset**
- Lisätään kaupunkilaisten mahdollisuuksia osallistua kaupungin kulttuuritarjontaan parantamalla eri toimijoiden välistä yhteistyötä ja tuomalla esim. kulttuuripalvelut lähelle sosiaalipalvelujen asiakkaita.
 - Kulttuuripalveluja tarjotaan yhdenvertaisesti asukkaille, mittari: Asumispalvelujen yhteydessä toteutettujen kulttuuritapahtumien määrä
- Laajennetaan neuvoloiden, kouluterveydenhuollon ja kulttuuripalvelujen yhteistyötä kulttuuriläheteiden antamisessa.
 - Kulttuuripalvelujen ja terveydenhuollon yhteistyö on laajentunut, mittari: Kulttuuriläheteiden määrä

Hyvinvointikertomus strategiakokonaisuudessa

Hyvinvointi-
kertomus

VALTUUSTO

STRATEGIA

Visio ja toimintatavat 2030

Tavoitteet 2030

Valtuustokauden tavoitteet ja mittarit

STRATEGIAA TÄYDENTÄVÄT ASIAKIRJAT

Strateginen yleiskaava

Konserniohje

Omistajaohjauksen periaatteet

TALOUSARVIO

Vuosittaiset toiminnan tavoitteet

KAUPUNGINHALLITUS

KEHITYSOHJELMAT

HENKILÖSTÖPOLITIIKAN

PERIAATTEET

LAUTAKUNNAT

PALVELU- JA VUOSISUUNNITELMAT

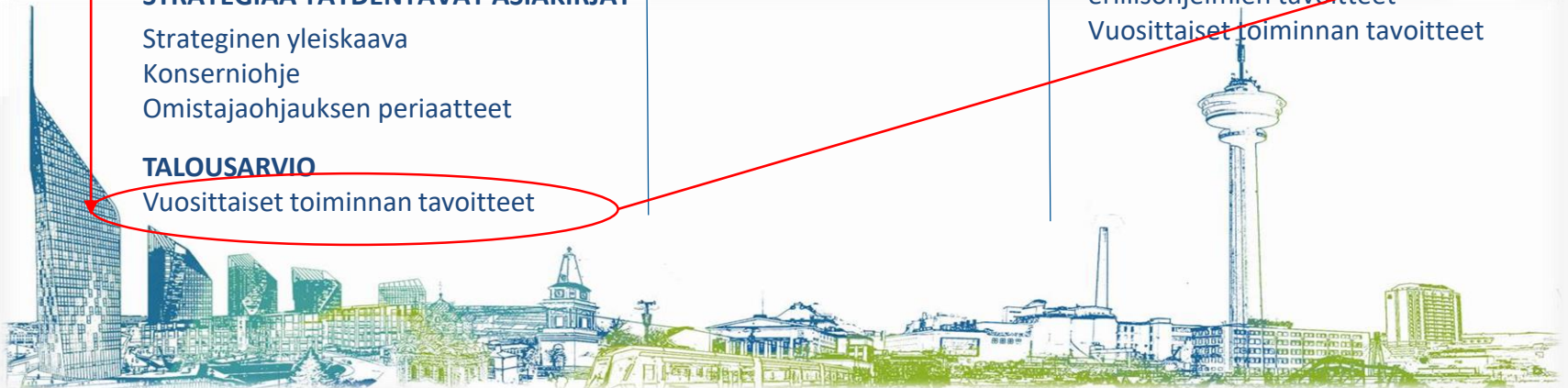
Lautakunnalle kohdistuvat
strategian valtuustokauden

tavoitteet ja mittarit + toimenpiteet,

hankintalinjaukset,

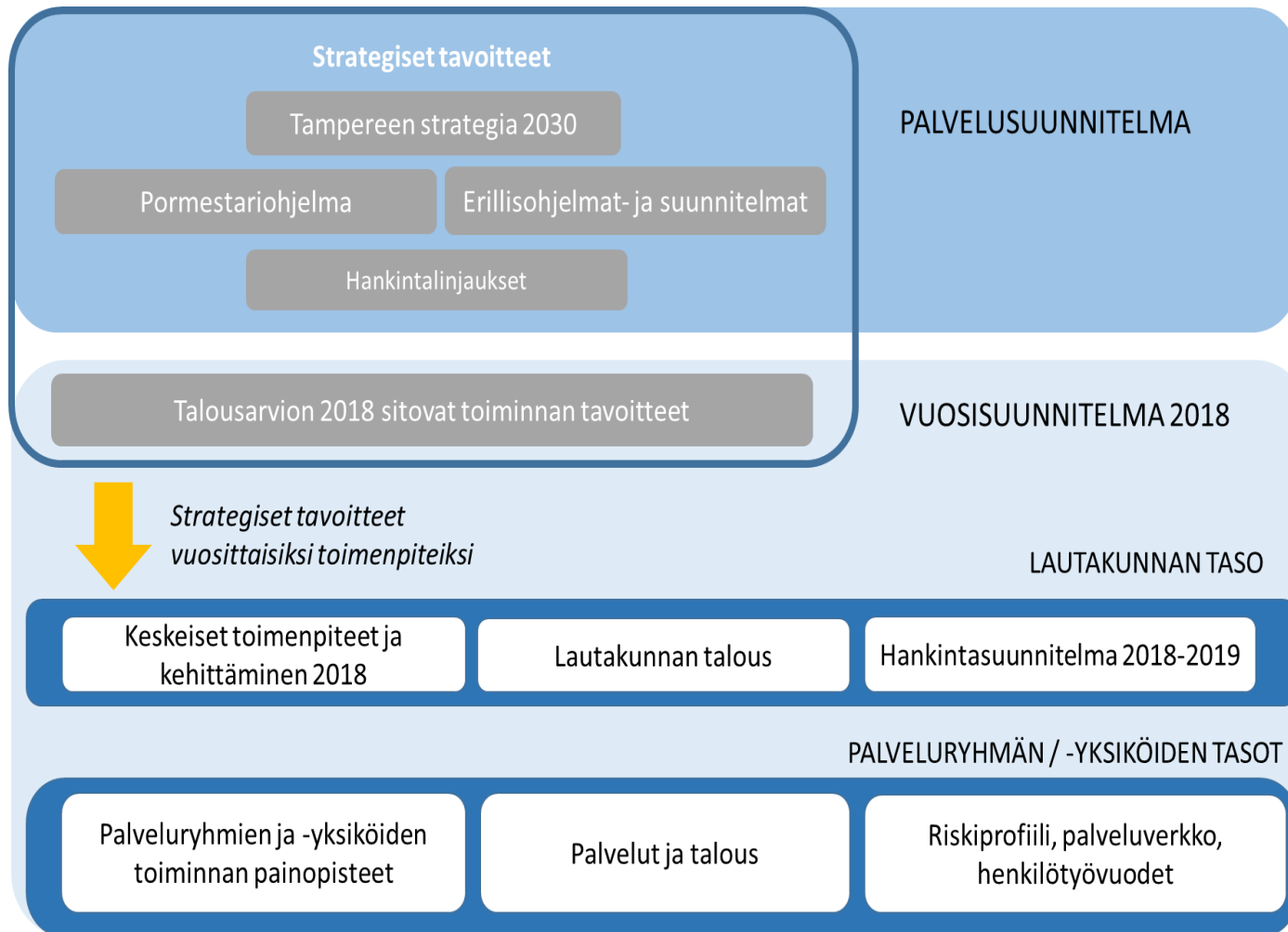
erillisohjelmien tavoitteet

Vuosittaiset toiminnan tavoitteet

Palvelu- ja vuosisuunnitelman rakenne

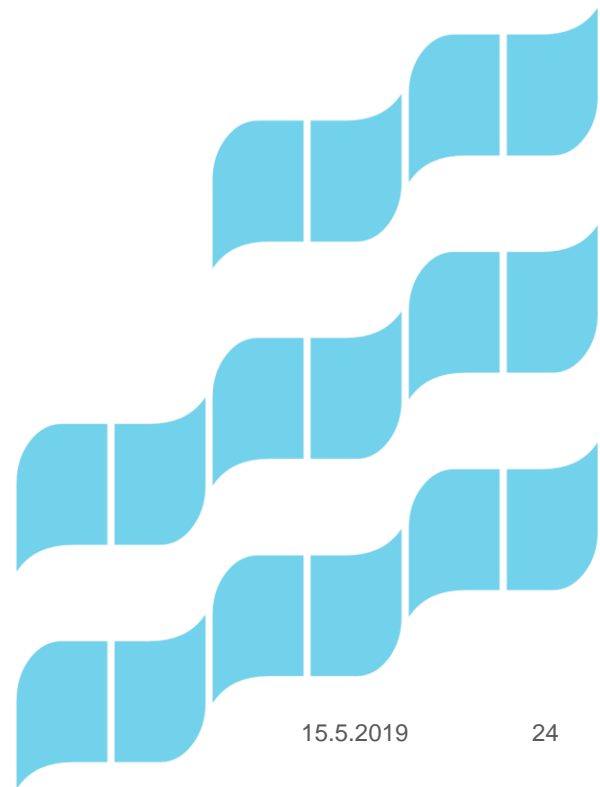
Kulttuuri ankkurina sosiaali- ja terveyspalveluissa 2017-18

- Hankkeen tavoitteena oli kuvata toimintakyvyltään heikossa asemassa olevien ihmisten kulttuuriset oikeudet turvaava maakuntayhteistyön malli kunnan, kolmannen sektorin, asiakkaan ja maakunnan välille sekä tarjota tämä malli valtakunnallisesti hyödynnettäväksi. Tavoitteena oli tunnistaa kunkin toimijan roolit ja tehtävät yhteistyössä. Myös asiakkaan rooli prosessissa oli keskeinen.
- Kokeilut: **tavoitteena oli tuottaa ehdotuksia** siitä kuinka kulttuuri- ja taidetoimijoiden ja sosiaali- ja terveystoimijoiden pitkän aikavälin yhteistyötä eli palveluintegraatiota voidaan toteuttaa Suomessa. Hankkeiden arvioinnin toteutti Ramboll.

HALLITUKSEN
KÄRKIHANKE

Arvioinnista:

- Asiakkaissa tapahtuvaa muutosta pystyttiin mittaamaan mielenterveyspalveluiden piirissä olevien nuorten osalta. Olennaista tämän onnistumisessa oli sotepalveluiden puolelta tullut erityisen vahva kiinnostus ja halu taiteen ja kulttuurin hyödyntämiseen sekä sen vaikutusten mittaamiseen.
- Muissa kokeiluissa asiakkaiden hyötyä tarkasteltiin suoran asiakaspalautteen, havainnoinnin ja välillisen palautteen kautta.

Kulttuuri ankkurina sosiaali- ja terveyspalveluissa -hanke, Tampereen kokeilut

1

Kulttuurilähete
perhetyön
asiakasperheille ja
nepsylasten
(neurologiset
erityisvaikeudet)
perheille.

2

Kulttuuri
kuvapuhelimissa,
ikääntyneet
kotihoidon
asiakkaat.

3

Juuri -
kulttuurikurssit,
päihde- ja
mielenterveyspalvelut
nuoret aikuiset.

4

Kulttuuri-
kokonaisuus
avokuntoutuksessa,
PIRTEn työterveyden
avokuntoutus.

Kokeilujen toteutus

- **Kulttuurilähete ja kulttuuri kuvapuhelimissa** toteutettiin kunnan omien kulttuuripalveluiden tai kunnan oman koordinoinnin kautta.
- **Juuri -kulttuurikurssit nuorille ja kulttuurikokonaisuus työterveyden avokuntoutuksessa** toteutettiin palveluintegraattorisopimista mallintaen. Palveluntuottajana oli Kulttuurikeskus PiiPoo ja %-taidetta -hankkeen toimijat.
- Keskeisenä oppina kokeiluissa oli eri tahojen yhteinen tavoitteen määrittäminen, mitä tehdään ja mitä toiminnalla tavoitellaan.

Toteutusten erot

- Kunnan tuottamana kokonaisuuksien kustannukset vähäisempiä mutta vaativat enemmän resurssia perustyöstä.
- Kunnan tuottamana vaatii koordinaatiota eri tahojen välillä ja selkeää vastuutahoa.
- Palveluintegraatiomallissa pystytään keskittymään toiminnan kokonaisvaltaiseen hallintaan paremmin ja toiminta on ajankäytöllisesti paremmin resurssoitua.
- Kustannuksiltaan kalliimpaa.

Kulttuurilähete perhetyössä

Tavoite: Perheen arkeen iloa ja positiivista yhdessäoloa, yhteisten voimavarojen ja myönteisen vuorovaikutuksen löytäminen.

- Jaettiin 100 kulttuurilähetettä
- 35 perhettä osallistui kursseille
- 5 erilaista kurssisisältöä:
 - koko perheen sirkus
 - isä-vauva sirkus
 - kuvataide
 - rummutus
 - vauvojen värikylpy
- Johtopäätös: Kulttuurilähete on toimiva työkalu perhetyössä vaatien kuitenkin kurssien järjestävän tahon ja ilmoittautumiskäytännön kotipesän.
- Kokemus oli perheille positiivinen ja myös perhetyön puolelta toivotaan toiminnalle jatkoa. (Kaikukortti?)

Ikääntyneiden kulttuurinen kuvapuhelu

Tavoite: Lisätä kotihoidon asiakkaiden kulttuurin saavutettavuutta kuvapuhelimen kautta.

- tavoitettiin 10 asiakasta, prosentuaalisesti tuolloin n. 25% Tampereen kotihoidon kuvapuheluasiakkaista.
- Ohjelmaa tuotettiin n. 5-6h viikossa.
- Johtopäätös: Kokeilussa ilmeni suuria teknisiä ongelmia minkä johdosta kulttuurinen sisältö rajautui alkuperäisestä suunnitelmasta, vuorovaikutteinen pienryhmätoiminta oli lopulta se joka myös asiakkaita miellytti eniten.
- Kuvapuhelin tulisi nähdä kotihoidon asiakkaiden mahdollisuutena saavuttaa kulttuurikokemuksia hoitovälinekäytön lisäksi.

JUURI –kulttuurikurssit nuorille mielenterveyskuntoutujille

Tavoite: arvioida kulttuuriryhmään osallistumisen merkitystä sosiaalisten taitojen vahvistajana.

- Kurseja kaksi eri sisältöistä: musiikki & teatteri, sirkus& tanssi
- Kurseille osallistui 16 nuorta ja 3 henkilöstön edustajaa.
- Kummallakin ryhmällä oli 8 tapaamiskertaa
- Johtopäätös: Kurssitoimintaa tulisi järjestää kustannustehokkaasti siten, että ohjaus olisi mahdollista esim. opistojen kurseille joissa asiakkaiden toimintakyky huomioidaan.
- Kurssiohjauksessa korostuvat moniammatilliset taidot eri taidemenetelmien osaamisen ohella.

Työterveyden avokuntoutus, kulttuurinen osuus

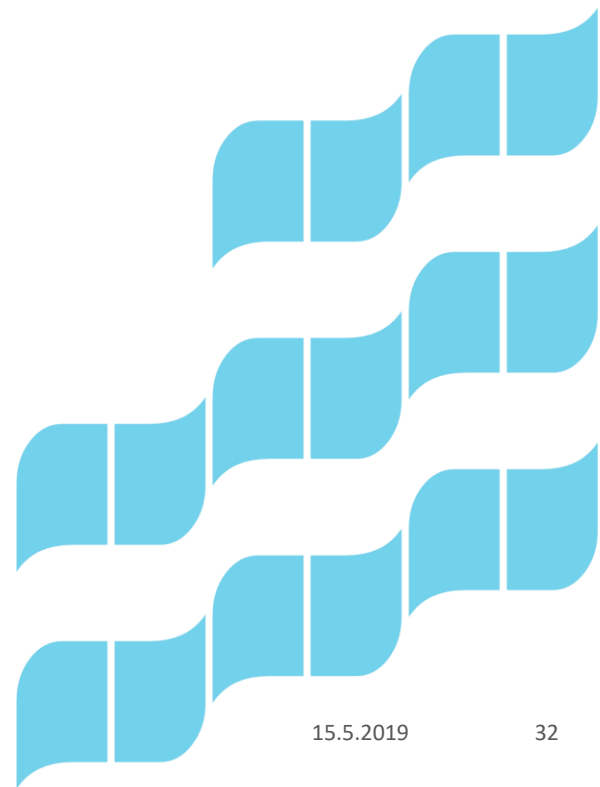
Tavoite: Lisätä työikäisten työhyvinvointia ja täydentää olemassa olevaa avokuntoutuskokonaisuutta kulttuurihyvinvoinnilla.

- 4 kurssisisältöä: musiikki, tanssi, teatteri ja sirkus
- 5 avokuntoutuksen ryhmää, yhteensä 61 avokuntoutuksen asiakasta.
- kulttuuriosuus oli 6h/ryhmä
- Johtopäätös: Kulttuurinen osuus täydensi hyvin avokuntoutuksen kokonaisuutta. Asiakkaiden kommentteista käy ilmi, että kulttuurista osuutta ei ole osattu aiemmin toivoa, mutta sen osuus tuntui kokeilun myötä kokonaisuudessa selviöltä.
- Palaute tuki käsitystä siitä että ennakkoluulojakin herättävät kokonaisuudet kääntyivät osallistujille voitoksi.

Tehtävä

#100minuuttikulttuuria - nyt

- Valitkaa hahmo ja hänelle kotipaikka
- Koostakaa hänelle arvionne **nykyisestä mahdollisuudesta** kokea ja tehdä kulttuuria ja taidetta suhteessa
 - kiinnostuksiin ja tarpeisiin
 - fyysiseen, sosiaaliseen, viestinnälliseen, taloudelliseen, aistien, ymmärryksen ja päätöksenteon saavutettavuuteen

#100minuuttiakulttuuria - tavoite

- Millainen olisi tavoitetilanne?
- Mitä fyysiseen, sosiaaliseen, viestinnälliseen, taloudelliseen, aistien, ymmärryksen ja päätöksenteon saavutettavuuteen liittyviä parannuksia tähän kenties tarvittaisiin?

1 lappu = 10min.

Värit:

Oranssi: Omaehtoinen tekeminen

Keltainen: Kaupallinen tai maksullinen julkinen palvelu

Vihreä: Avoin julkinen palvelu,
esim. kirjasto, avoin tapahtuma tai peruskoulun taideopetus

Vaaleanpunainen: Räätelöity tai kohdennettu julkinen palvelu
esim. ikäihmisten kulttuurituokio, kirjaston kotipalvelu, kehitysvammaisten taideryhmä

TAMPERE.

FINLAND

KIITOS

Sanni Pöntinen

sanni.pontinen@tampere.fi

Jaana Ylänen

jaana.ylanen@tampere.fi

TAMPEREEN KAUPUNKI